

13. - 18. YÜZYIL Türk halıları sergisi

Uzmanların "Böyle bir sergi olmadı, bir daha da olamaz" dedikleri 13. - 18. Yüzyıl Türk Halıları Sergisi'nin öyküsünü bulacağımız bu yazıda yapılan özverili çalışmalar ve en ince ayrıntısına kadar düşünülen uygulamalar hakkında bilgi sahibi olacaksınız.

Dr. Nazan Ölçer*

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde 26 Eylül 1996 tarihinde bir sergi açıldı: "13. yüzyıldan 18. yüzyıla Türk Halıları" sergisi. Düşüncesi uzun yıllar, hazırlıkları ise 11 ay öncesine uzanan sergi için, dünyanın dört bir köşesinden gelen uzmanlar, "yüzyılın en önemli halı sergisi" tanımını kullanmakta ve "böyle bir sergi olmadı, bir daha da olamaz" demektedirler. Serginin bu tanım ve övgüleri hak edebilmesi ise kuşkusuz, kolay bir araya gelmeyecek, türlerinin ve dönemlerinin en ünlü halılarının aynı çatı altında, aynı mekanda sergilenmesinde, ayrıca Türkiye Müzeleri depolarından daha önce hiç sergilenmemiş olan bir dizi halının, onarılmış halde gün ışığına çıkarılmasında yatmaktadır.

Bu benzersiz kompozisyon, büyük halı koleksiyonlarına sahip bir dizi müzenin sergiye en önemli eserlerini ödünç vermesi ile gerçekleşmiştir.

Türkiye koleksiyonları içinde kuşkusuz en önemlisi, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndedir. 1911-14 yılları arasında vakıf camilerinden toplanan, 1920'li yıllarda ise türbelerden gelen halılar ile ortaya çıkan koleksiyon, daha sonraki yıllarda satın alma ve bağışlarla daha da zenginleşmiştir. Bugün barındırdığı 1500'ü aşkın halı ile, sadece Türkiye'nin değil, dünyanın en önemli halı koleksiyonunu oluşturmaktadır.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi halıları içinde en ünlüleri muhakkak "Konya Halıları"dır.

1905 yılında Konya Alâeddin Camii'nde bulunmalarından beri tüm dünyanın ilgisini üzerlerinde toplayan bu halılar, halı literatürünün baş eserleri olmuşlardır. Ancak, Türk ve İslam Eserleri Müzesi koleksiyonunda sadece 13. yüzyıla tarihlenen bu Selçuklu halıları değil, onu izleyen yüzyılların en seçkin örnekleri, seccade ve saf seccadeler, ilk taban halıları da olanca zenginliği ve çeşitlilikleri ile yer almıştır. Türk halılarının yanı sıra, Kafkas ve İran halıları da önemli gruplar oluşturur.

Pek çoğu serili oldukları cami ve türbelerde yıpranmış ve geçen yüzlerce yılın kullanılmışlığını yansıtan bu halılar,

Müze bünyesinde tesis edilen restorasyon atölyesinde 14 yıldır iğne ile kuyu kazarcasına uzun ve zahmetli bir bakımdan geçirilmeğe çalışılmaktadır ve yorgun bedenleri temizlenerek, aynen dünyanın gelişmiş ülkelerinde olduğu üzere, halıların zemin rengine boyanan kumaşlara özenle dikilerek, daha fazla yıpranmalarının önüne geçilmeğe çalışılmaktadır. Tüm koleksiyonu kapsamaması uzun yıllar alacak olan bu uğraş sonunda Türkiye'nin bu en önemli koleksiyonu, gelecek nesillere sâlimen ulaşmış olacaktır.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki bu hazine, serginin belkemiğini oluşturduğu gibi, bu serginin yaratılmasında da hareket noktamızı teşkil etmiştir.

Hah sanatının çeşitli evrelerini, bilinen ve hiç bilinmeyen örneklerini, yurt içi ve yurt dışındaki "kardeşleri" ile buluşturmak düşüncesi, uzun yıllardır en büyük hayalimiz idi. Bir özel kuruluşun, Tekstilbank'ın 10. yılını kutlamak için böyle bir projeye her türlü maddi ve manevi desteği sağlamayı kabul etmesi, bu uzun rüyayı gerçek kıldı.

* İstanbul, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdürü.

Sergi salonlarından çeşitli görüntüler.
A view from the exhibition.

Through the following lines you will find the story of 13th - 18th Centuries Turkish Carpets Exhibition, of which the experts

13th-18th century

have commented "No such exhibition have ever been held, neither will be", and you will also be informed on the self-sacrificing efforts and detailly planned activities for the successful implementation of this exhibition.

Turkish carpets exhibition

Dr. Nazan Ölçer*

The 13th-18th century Turkish Carpets exhibition opened in the Istanbul Turkish and Islamic Arts Museum on 26th September, 1996.

The preparations for the exhibition took 11 months while the idea dates back to years ago. Experts from all over the world who visited the exhibition define it as "the most important carpet exhibition of the century" and say "such an exhibition has never been shown before and never will be in the future". The exhibition obviously deserves this definition and these compliments because of the task of bringing together the most famous carpets of their periods under one roof. Moreover, a number of carpets which had never been exhibited before were brought out from the stores of Turkish museums and repaired.

This unique collection was realized by borrowing the most original pieces of work from a number of museums having the most extensive carpet collections.

The major collection in Turkey is, without a doubt, that of the Istanbul Turkish and Islamic Arts Museum. The collection, composed of carpets collected from foundation mosques between the years 1911-1914 and carpets received from tombs in the 1920's, has been enriched even more in recent years through purchases and donations. With over 1500 carpets, this collection is the most remarkable carpet collection not only in Turkey, but in the whole world.

The most famous carpets among those in the Turkish and Islamic Arts Museum are definitely the "Konya Carpets". These carpets, which have been attracting the attention of the whole world ever since their discovery in Konya Alaaddin Mosque in 1905, are masterpieces of the carpet world.

However, the collection of the Turkish and Islamic Arts Museum is not composed of only these Seljukian carpets dating back to the 13th century: the most outstanding samples of the succeeding centuries, prayer rugs and the earliest ground carpets, also have a significant place in

Sergi salonlarından çeşitli görüntüler.
A view from the exhibition.

the collection with their rich variety. Besides Turkish carpets, Caucasian and Persian carpets also constitute significant groups.

On most of the carpets damage sustained in the mosques and tombs, where they have been collected from is noticeable, reflecting the traces of weariness of having been used for over centuries. The difficult, longlasting and burdensome task of repairing the carpets has been performed for 14 years in the restoration workshop established within the framework of the museum. The damaged carpets are cleaned and stitched carefully with fabrics of the same colour as their base, to avoid further wearing out. As a result of this work, which will take many years to cover the whole collection, the most important collection of Turkey will be safely passed on to future generations.

Besides forming the backbone of the exhibition, this treasure at the Turkish and Islamic Arts Museum was our starting point in planning this exhibition.

The thought of bringing together various stages of the art of carpeting, its known and unknown samples, with their "sisters" in Turkey and abroad has been our biggest

* Director of Istanbul Turkish and Islamic Arts Museum.

Sergi salonlarından çeşitli görüntüler.
A view from the exhibition.

Halı gibi sergilenmesi son derecede zor olan, büyük alanlar ve satırlar isteyen objeleri içeren bir sergi, tüm düzenleyicileri her zaman daha işin başında korkutan bir olgu olmuştur. Bu serginin planlama aşamasında bu nedenle, önceleri halı sayısının düşük tutulması düşüncesi gündeme geldi. Ancak, Türk halısının bir anlamda bütün gelişim çizgisi içindeki öyküsünün anlatılacağı bir sergide bu sayının yeterli olmayacağı anlaşılınca, sayı 172'ye çıkarıldı. Bu tabii ki, Müze'nin hemen tüm üst kat alanlarının ve Divanhane'sinin boşaltılıp, sergiye tahsis anlamına gelmekteydi.

Sergiye katılacak halılardan yurt dışı koleksiyonlara ait olanları seçmek, hazırlığımızın ilk önemli engelini aşmak anlamına geliyordu. Müzemiz ile uzun yıllar öncesine dayanan bir dostluk ilişkisi olan Berlin İslam Sanatı Müzesi, başvurduğumuz ilk adres oldu.

Berlin İslam Sanatı Müzesi'nin kurucusu ünlü resim ve sanat uzmanı Wilhelm von Bode ile modern Türk müzeciliğinin kurucusu Osman Hamdi Bey arasında daha 1880'li yıllardaki dostluk ile başlayan ilişkiler, onu izleyen yıllarda müdürlük yapan Friedrich Sarre ve Ernst Kühnel zamanında da devam etmiş ve sanat tarihinin önemli simaları olan bu kişiler, Müzemizin ilk binaları olan Çinili Köşk ve Süleymaniye Külliyesi'ndeki koleksiyonu çeşitli

yayınlarında tanıtmış idiler. Berlin İslam Sanatı Müzesi'nin bir diğer Müdürü, ünlü Prof. Dr. Kurt Erdmann ise İstanbul Üniversitesi'ndeki öğretim üyeliği yıllarında özellikle halı sanatı konusunda çok önemli araştırmalar yapmış, pek çoğu onun gibi sanat tarihine değerli hizmetlerde bulunacak Prof. Dr. Oktay Aslanapa gibi kişilerle çalışmış, Prof. Dr. Şerare Yetkin gibi öğrenciler yetiştirmiştir. Prof. Dr. Erdmann'ın "Türk ve İslam Eserleri Müzesi depolarındaki halılar gün ışığına çıkmadan halı tarihi yazılamaz" deyişi pek çok kitabında yer almaktadır.

Müzemiz bünyesinde 1980'lerin başında faaliyete geçen Halı Restorasyon Bölümü'nün kuruluşu da, bir anlamda bu uzun yıllara uzanan ilişkinin bir uzantısı olmuştur. 1972 yılında Berlin İslam Sanatı Müzesi'nin Müdürü olan Prof. Dr. Klaus Brisch ile dönemin Kültür Müsteşarı Dr. Mehmet Önder tarafından başlatılan bir işbirliği sonucu, Berlin Müzeleri Tekstil Restoratörü Nils Rütters, Müzemizde çağdaş restorasyon ilkeleri doğrultusunda çalışacak bir atölye kurmuş; uzmanlar yetiştirmiş ve bunların bir bölümünün de Berlin Müze atölyelerinde eğitim ve staj görmesini sağlamıştır. Konumuz olan "13.-18. yüzyıl Türk Halıları" sergisinde gidecek halıların restorasyonunu da bu grup yapmıştır.

Berlin İslam Sanatı Müzesi daha Wilhelm von Bode

Crivelli Halısı parçası,
Budapeşte El Sanatları Müzesi,
Env. No: 14.940, 15. yüzyıl.

Piece of Crivelli Carpet, Budapest
Handicrafts Arts Museum,
Inv. No: 14.940, 15th century.

İnsan Figürlü Halı, Stuttgart, Heinrich Kirchheim Koleksiyonu, 13.-14. yüzyıl.

Carpet with Human Figure, Stuttgart, Heinrich Kirchheim Collection, 13th-14th century.

The establishment of the Carpet Restoration section, the activities of which started within the framework of our Museum in the early 80's, was, in a sense, an extension of this long relationship. As a result of the cooperation started by the director of the Berlin Islamic Arts Museum in

1972, Prof. Dr. Klaus Brisch and the Undersecretary of Culture of the time, Dr. Mehmet Önder, the Berlin museum Textile Restaurateur, Nils Rüter, set up a workshop which operated in accordance with modern restoration principles, trained experts, and gave these experts training and work experience in the Berlin Museum's workshops. The restoration of the carpets sent to the "13th-18th Century Turkish Carpet Exhibition" was carried out by this group.

The Berlin Islamic Arts Museum already had a significant carpet collection back in the time of Wilhelm von Bode. Many pieces from this collection were exhibited in the famous Islamic Arts Exhibition staged in Munich in 1910. In spite of the massive losses incurred during the war, this museum has maintained its position of having the most important collection in the history of carpets outside Turkey, especially since the Union of Germany in 1990.

Turkish carpets from the Berlin Islamic Arts Museum constituted a very important part of our exhibition; the most well-known being the carpet with the famous dragon and phoenix (or in other words, the work of art known first as 'Ming' and then as 'Bode' carpet). This carpet, bought by Wilhelm von Bode in an antique shop in Rome in 1886, was the most important and rarest sample of the early age carpets with animal motifs. This was the first in our list of requests from the Berlin Museum. We also added the other two carpets with animal motifs from the Berlin collection in our list since it was understood in recent analyses that these also should be included in the subject group.

Our list covering 17 carpets, all exhibited as masterpieces in the museum, included a unique Uşak pure prayer rug with a red field, a large Holbein carpet in optimal condition and dimensions, other samples of Holbein carpets, the sole Lotto carpet with a striking blue colour, Spanish carpets which we possess no samples of but yet compose an extension of early age Islamic art with their Kufi borders, Memluk carpets and rare prayer rugs.

The Museum Director Dr. Volkmar Enderlein, a great

dream for many years. Every kind of economical and moral support, provided for this project by Tekstilbank to celebrate their 10th anniversary, has made this longlasting dream come true.

An exhibition covering materials very difficult to present, requiring a large space, such as carpets, seriously intimidate organizers from the start. For this reason, the thought of keeping the carpets to a small number had been considered during the planning stage of the exhibition. However, when it became evident that a small number would not have been sufficient for an exhibition aiming, in a sense, to describe the whole development line of Turkish carpets, the number was increased to 172. This meant the emptying out of all the upstairs area plus the Divanhane and reserving these places for the exhibition.

Our first task in preparing for the exhibition was selecting the carpets from the collections abroad. First we contacted the Berlin Islamic Arts Museum with whom our museum has had a good relationship for some years.

This good relationship started in the 1880's, between the founder of the Berlin Islamic Arts Museum, Wilhelm von Bode, the famous expert of painting and arts, and improved during the following years when Friedrich Sarre and Ernst Kühnel become directors of the museum respectively. These two significant persons in the history of art introduced the collection in the Çinili Köşk and Süleymaniye Külliyesi, the first buildings of our museum, in their various publications. Another director of the Berlin Islamic Arts Museum, Prof. Dr. Kurt Erdmann did some remarkable research, especially on the subject of the art of carpeting during the years he worked at İstanbul University as a lecturer. He worked with people such as Prof. Dr. Oktay Aslanapa and over-saw students such as Prof. Dr. Şerare Yetkin. Prof. Dr. Erdmann's statement the history of carpets cannot be written until the carpets in the stores of the Turkish and Islamic Arts Museum are brought out into the light of day is a recurrent one in his books.

Ejderha ve Anka kuşlu halı, Berlin İslam Sanatı Müzesi, Env. No: I-4, 15. yüzyıl.

Carpet with Dragon and Anka Bird, Berlin Islamic Arts Museum, Inv. No. I-4, 15th century.

zamanında önemli bir halı koleksiyonuna sahipti. Bu koleksiyondan pek çok eser, 1910 tarihinde Münih kentinde düzenlenen ünlü İslam Sanatı Sergisi'nde yer almıştı.

Savaşta uğradığı büyük kayıplara rağmen, bu Müze özellikle de 1990'daki iki Almanya'nın birleşmesinden sonra, halı tarihi içindeki Türkiye dışı en önemli yabancı koleksiyon konumunu korudu.

Berlin İslam Sanatı Müzesi'nin Türk halıları içinde sergimiz için çok önemli parçalar bulunuyordu. Bunların içinde ünlü ejder ve anka kuşlu halı (veya önce Ming, sonra ise Bode halısı adıyla bilinen eser) en tanınmış idi. Wilhelm von Bode'nin 1886 yılında Roma'da bir antikacıda bulup aldığı halı, hayvan motifli erken dönem halılarının en önemli ve nadir örneğini teşkil ediyordu. Berlin Müzesi'nden isteklerimizin başında da bu halı gelmekteydi. Berlin koleksiyonunun hayvan motifli diğer iki halısının da, bu gruba dahil edilmeleri gerektiği, yapılan son analizlerle anlaşılmuş olduğundan, bu halılar da istek listemize katıldı.

Bunların dışında, kırmızı zeminli ünlü Uşak saf seccade,

bilinen en iyi konum ve ebattaki büyük Holbein halısı, Holbein halılarının diğer örnekleri, mavi rengin göze çarptığı yegâne Lotto halısı, bizde hiç örneği bulunmayan ancak Kûfi bordürleri ile erken dönem İslam sanatının uzantısı olan İspanyol halıları, Memlûk halıları ve nadir seccade örnekleri ile devam eden listemiz toplam 17 halıyı kapsamaktaydı ve tümü birer *baş eser* olarak müzenin teşhirinde yer almaktaydı.

Büyük bir halı uzmanı olan Müze Müdürü Dr. Volkmar Enderlein, imkansız gibi görünen isteklerimizi, bizim heyecanımıza cevap veren bir içtenlikle karşıladı ve dünya çapında yankı yapacağına emin olduğu bu eserlerden (panolardan sökme, gidiş-dönüş, yeniden teşhire asma işlemleri gözönüne alınır) yaklaşık 3 ay boyunca uzak kalmaya ve katalog çalışmalarımıza katılmaya razı oldu.

İkinci başvuru adresimiz Budapeşte El Sanatları Müzesi idi. Bu Müze, yarım olmasına rağmen dünya halı tarihinde çok özel bir yeri olan Crivelli halısını, erken Holbein, Memling ve Lotto halı örneklerini, Uşak seccadeleri ve de Transilvanya (Erdel)'deki kiliselerde bulunmalarından ötürü, bu adla anılan Batı Anadolu halılarının en zengin grubunu barındırıyordu ve seçimlerimiz, Müzenin bu tanınmış parçalarına yönelik idi. Özellikle Transilvanya halılarının, müzenin küratörü Dr. Ferenc Batari'nin de uzun yıllardır arzuladığı bir proje olması nedeniyle Budapeşte halılarının getirilmesi mümkün olabildi. Böylelikle, Müzemizdeki 94 halı ve Konya Mevlânâ Müzesi ile İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nden getirileceğini umut ettiğimiz erken dönem Türk halıları ile komple bir sunuş yapılabilecekti.

Bir tek eksiği ile; Tibet budist manastırlarının "Çin Devrim Muhafızları" tahrifatı sırasında nehre atılan pek çok halıdan kurtarılanları olduğu söylenen ve 1990 yılında Nepal'de ortaya çıkıp, Londra sanat piyasasında satışa sunulan bir dizi hayvan motifli halı, dünya sanat alanında büyük olay yaratmış, New York Metropolitan Müzesi'nin aldığı bir örneğin karbon tarihlemesinin 12. - 13. yüzyıl çıkması ve benzer bir halının Londra National Gallery'de bulunan bir erken 15. yüzyıl Siena ekolü tablosunda görülmesi ile de, tüm dikkatler bu ilginç buluntuya yönelmişti. İlginç bir husus şu ki, bu halılardan bir tanesinin Müzemize de teklif edilmiş olmasıydı.

Daha 1990 yılının sonbaharında Londra'da antika halı ticareti ile uğraşan bir kişi, müzeye yaptığı başvuruda, elinde Tibet'ten gelen bir halı olduğunu, halının tüm olmayıp sadece bir bölümünün kaldığını, ancak karbon tarihlemesinin 13. yüzyıl sonu 14. yüzyıl başı bir tarih verdiğini ve yün analizlerinin de Anadolu kökenli olduğunu ortaya koyduğunu belirtmekte, Türkiye'nin yurt dışından eser alıyor olmasının, bu eseri ilk kez Türkiye'ye teklif etmesine âmil olduğunu yazmaktaydı. Uzun yazışmalar, fotoğraf ve gerekli tahlil raporlarının gönderilmesinden sonra, Kültür Bakanlığı'nın bütçesinde yeterli kaynak olmayışı, bu halının ülkemize gelmesine imkan vermedi. Ancak bu halı ve Tibet kökenli, Metropolitan Müzesi'nde bir benzeri olan hayvanlı halı gene de "13. - 18. Türk Halıları" sergisine katılabildi. Ünlü Alman işadamı Heinrich Kirchheim'in sahip olduğu olağanüstü zenginlikteki halı

carpet expert, approached our impossible looking requests and excitement, with sincerity and accepted the absence of world-wide known works of art for approximately 3 months (taking into consideration their removal from the boards, the return trip and the re-installment on boards for the exhibition) and to participate in our catalogue preparation works.

The second place we applied to was the Budapest Handicrafts museum. This museum possessed the Crivelli carpet (which has a specific place in world carpet history even though it is only half a carpet), samples of early Holbein, Memling and Lotto carpets, Uşak prayer rugs and the most prosperous group of Western Anatolian carpets known as Transylvanian carpets because they are usually found in Transylvanian churches; our requests were related to these famous pieces in the museum. It was possible to bring the carpets from Budapest, due to the Transylvanian carpets in particular being a project also desired by the curator of the museum Dr. Ferenc Batari, for many years. Thus, together with the 94 carpets present in our museum and the early age Turkish carpets we were hoping to provide from the Konya Mevlana Museum and Istanbul Foundations Carpet Museum, we were going to be able to make a complete presentation.

With only a single thing missing: a number of carpets with animal motifs, said to be the ones saved among the many thrown into the river during the wrecking of the Tibet Buddhist monasteries by the "Chinese Revolution Guards", and then located in Nepal in 1990 and put on sale in the London art market, this had aroused excitement in the art circles all around the world. A sample of these dating to the 12th - 13th centuries, identified as the result of a carbon test performed by the New York Metropolitan Museum, and spotting of a similar carpet in an early 15th century painting of the Sienna school at the London National Gallery, attracted attention to this discovery. It is of note that one of these carpets had also been offered to the

museum.

In the autumn of 1990, someone involved in the antique carpet trade in London said in his application to the museum, that he had a carpet from Tibet. Even though it was half a carpet, carbon tests dated it back from the end of the 13th century to be beginning of the 14th century and the wool analysis revealed that it was of Anatolian origin. He said that he was proposing this piece first to Turkey because Turkey was buying works of art from abroad. Following the exchange of numerous correspondence, photographs, and the required test reports, this carpet could not be brought to Turkey due to lack of funds from the budget of the Ministry of Culture. Nevertheless, this carpet and a similar Tibet-originated one with animal motifs could be included in the "13th - 18th century Turkish Carpets" exhibition. These carpets, being a part of the incredibly rich collection of the well-known German businessman Heinrich Kirchheim, could be provided only after long negotiations and exchange of correspondence with Mr. Kirchheim.

37 pieces from the extensive collection at the Istanbul Foundations Carpet Museum have been borrowed from the above named museum with the permission of the General Directorate of Foundations. All have been washed and repaired and besides, carpets selected from the stores of foundations, have been prepared for presentation in place of those borrowed.

Together with 8 carpets from the Konya Mevlana Museum, the historical parade of the Turkish carpets in our exhibition was completed.*

Turkish carpets were presented with the total line of development, sub-groups and all varieties, for the first time in this exhibition.

* The only negative reply we received to our requests was from the Stockholm History Museum with a statement that the Marby carpet with Tree of Life was never lent out. We believe that this is as unfortunate for the Stockholm History Museum as it has been for our exhibition.

Kırmızı zeminli saf seccade, Berlin İslam Sanatı Müzesi, Env. No: I. 25/61, 15. yüzyıl.
Prayer rug with red ground, Berlin Islamic Arts Museum, Inv. No. I. 25/61, 15th century.

koleksiyonuna dahil olan bu halılar, Bay Kirchheim ile yapılan uzun görüşme ve yazışma sonucu getirilebildi.

İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'ndeki zengin koleksiyondan 37 parça, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün izni ile, adı geçen müzeden alındı. Tümü yıkanıp onarıldığı gibi, teşhirden alınan halıların yerinin boş kalmaması için, Vakıflar deposundan seçilen halılar, Müzemiz elemanları tarafından çerçevelere gerilerek teşhira asıldı.

Konya Mevlânâ Müzesi'nden gelen 8 adet halı ile birlikte, Türk halılarının sergimizdeki tarihsel resmi geçidi tamamlandı.*

Bu sergi ile ilk kez, Türk halıları, bütün gelişim çizgisi, alt grupları ve tüm çeşitlilikleri ile sergilenmiş olmaktadır.

Sergi, İbrahim Paşa Sarayı'nın mimari yapısı gözönüne alınarak belli bir gruplamaya gidilerek düzenlendi. Müzenin uzun, ancak büyük halıları teşhira uygun olmayan koridoruna üçgen panolar hazırlanarak seccade boyutundaki Transilvanya halıları, ressam Bellini'nin tablolarında yer almasından ötürü, bu adı taşıyan "Anahtar deliği" motifli seccadeler ve Konya halı grubu yerleştirildi.

Koridorun avluya bakan camları özel pano ve perdeler ile karartıldı, duvarlarındaki çeşitli tesisat görüntüleri ve koridora bakan niş vitrinleri tümüyle açık renkte kumaşla kapatılarak sadece halıların ortaya çıktığı bir görüntü amaçlandı. Müzenin en büyük sergi salonu olan üç bölümlü Divanhane'nin ilk odası, dünyanın dört bir köşesinden toplanan Holbein halılarına, ikinci oda erken dönem hayvan motifli halılara hasredildi. Özellikle bu ikinci oda, dört bir duvarını süsleyen ve sanat tarihi kitaplarının tümünde yer alan ender halıların yanyana bir arada yer almasıyla eşsiz bir görüntüye büründü ve uzak diyarlardan sergiyi duyup gelen halı uzmanlarınca bir Kâbe gibi defalarca gezildi. Divanhane'nin asıl salonu ise değişik halı gruplarının bütün nüanslarını sergileyen halılarla tavana kadar bezenmişti. Bu amaçla halıların asılacağı büyük panoları

Anahtar deliği motifli seccade, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. No: 390, 18. yüzyıl.

Prayer rug with key hole motive, Turkish and Islamic Arts Museum, Inv. No. 390, 18th century.

zahmetsizce çekmek için, tüm çatının çelik konstrüksiyonu ilavelerle güçlendirildi, halıları taşıyan ve Almanya'da özel yaptırılmış olan çerçeveler bunların üzerinde yerini aldı. Tıpkı diğer bölümler gibi özel karartma perdeleri ile doğru bir aydınlatma elde edildi. Bilindiği üzere Türk halılarının 14. yüzyıldan itibaren Avrupa sosyal yaşamında oynadığı büyük rol ile paralel olarak, bu halılar dönemin resim sanatına da geniş biçimde yansımış ve büyük bir sadakatle resmedilmişlerdir. Özellikle Rönesans döneminde yoğunlaşan bu ilgi, pek çok soylu kişinin portresinde, dini ve alegorik tasvirlerde mutlaka bir veya birkaç Anadolu halısının yer alması sonucunu getirmiştir. O kadar ki halılar bu resimler sayesinde tarihlenebildikleri gibi, bu ressamların adından yola çıkan bir gruplandırmaya da kavuşmuşlardır.

Avrupa resim sanatı Anadolu halılarına ilgisini 16. ve 17. yüzyıllarda da sürdürmüştür. Özellikle Flaman ekolü ressamları, tıpkı Rönesans çağına Venedik ve Floransa resim ekolleri gibi, bu çağda Türk halıları için inanılmaz bir belge kaynağı oluşturmuşlardır.

Varşova Milli Müzesi'nden gelen iki tablo Johann Adalbert Angermayer'in (1674-1740) "büstlü natüermort" ve Hendrik Marteusz Sorgh'un (1610-1670) "Rotterdamlı katip" portresi, sergimizde yer alırken bu resim halı ilişkisini de küçük bir ölçüde de olsa yansıtmaktadırlar. Sergideki üçüncü tablo ise, Oryantalist tarzda resmedilmiş olup, "Halı Taciri" adını taşımaktadır. Müzeciliğimizin öncüsü Osman Hamdi Bey'in 1888 yılında yapıp, Berlin İslam Sanat Müzesi kurucusu Wilhelm von Bode'ye hediye ettiği tablo, Berlin Milli Resim Galerisinden getirilmiştir ve sergimize ayrı bir anlam katmaktadır.

Sergi nedeniyle tümüyle yenilenen, yeni bir aydınlatma donanımına kavuşan Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde 12 Kasım 1996 tarihine kadar sürecek olan sergi, büyük bir ilgi ile karşılanmış, dünyanın pek çok ülkesinden sadece bu nedenle gelen ziyaretçilerin de aralarında bulunduğu yoğun kalabalıklarca gezilmiş, yerli ve yabancı pek çok basın yayın organında övgüyle yer almıştır.

Sergiye eşlik eden iki günlük konferans dizisinde, bir çok tanınmış bilimadamı, konuya çeşitli açılardan yaklaşan bildiriler vermiştir. Yayınlanan olağanüstü kalitedeki katalog ise, şüphesiz halı konusunda çalışanların vazgeçemeyeceği bir eser hüviyetini daima koruyacaktır.

Sonuç olarak Türk halıları konusunda yapılmış "en kapsamlı ve mükemmel" sergi olduğu iltifatını bizlerden çoğu kez esirgeyen yabancı uzmanlarca dahi ifade edilen böyle bir serginin, ülkemizde, Türk müzeci ve uzmanlarca hazırlanmış ve gerçekleştirilmiş olması bizlere sonsuz bir kıvanç verirken, bunun geçmiş sanatımıza ve kültürümüze ödenmesi zorunlu bir borç olduğunu düşünüyor ve görevi bir nebze olsun yapmış olmanın gururunu taşıyoruz.

* İsteklerimize sadece Stockholm Tarih Müzesi'nden olumsuz cevap geldi ve hayat ağaçlı Marby halısının hiçbir zaman ödünç verilmediği ifade edildi. Bunun, bizim sergimiz için olduğu kadar Stockholm Tarih Müzesi için de bir talihsizlik olduğu kanısındayız.

The arrangement of the location of the items was done, with a certain grouping, taking into consideration the architectural structure of the Ibrahim Pasa Palace. Triangular boards were prepared and Transylvanian carpets of the size of prayer rugs, prayer rugs with a "Keyhole" motif and the Konya carpet group have been placed in the museum's corridors, which are long yet inappropriate for the presentation of carpets of large size.

An arrangement aiming to highlight only the carpets was achieved by covering the windows of the corridors, facing the courtyard with special boards and curtains and by covering details on the walls with light coloured material. The first of the three rooms of the largest exhibition hall of the Museum, Divanhane, was spared for Holbein carpets collected from all over the world; the second room was for early age carpets with animal motifs. This second room especially possessed a matchless appearance with the rare carpets mentioned in all books of art history books ornamenting the four walls, and this room was visited again and again by carpet experts coming from a far for this exhibition. The walls of the main room of the Divanhane were completely covered with carpets of different carpet groups, exposing all of their characteristic details. The steel construction of the whole roof was strengthened in order to be able to support the big boards without any problem and the frames for the carpets, produced in Germany for the purpose, were placed on the boards. As done in the other sections, a correct illumination was obtained by using special curtains. As evident, in parallel with the big role Turkish carpets played in the social life of Europe from the 14th century, these carpets have reflected widely on the art of painting of the time and they have been illustrated precisely. This interest, which grew even more, especially during Renaissance period, has shown the existence of at least one or more Anatolian carpets in portraits of aristocrats, religious or other illustrations. This occurred to such an extent that carpets can be dated with the help of these paintings and they have even possessed a grouping inspired by the names of these artists.

The interest of European painting in Anatolian carpets

Uşak Halısı, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. No: 865, 17. yüzyıl.

Uşak Carpet, Turkish and Islamic Arts Museum, Inv. No. 865, 17th century.

also continued in the 16th and 17th centuries. Particularly the painters of the Dutch school have illustrated this in their work and so constitute an important source of information concerning the Turkish carpets of the time; just like the Venice and Florence painting schools of the Renaissance period.

The two paintings borrowed from the Warsaw National Museum and displayed in the Exhibition "natürmort with bust" of Johann Adalbert Angermayer (1674-1740) and the portrait of "clerk from Rotterdam" of Hendrik Marteusz (1610-1670) reflect this painting carpet relation, to a certain extent.

Orientalist style, the third painting of the Exhibition is called "Carpet Merchant". Being illustrated in this painting is a work of Osman Hamdi Bey, completed in 1888 and given as a present to the founder of the Berlin Islamic Arts Museum, Wilhelm von Bode. This piece, having exceptional significance for our exhibition, was delivered from the Berlin National Painting Gallery.

The Exhibition will be on until 12 November 1996 at the Turkish and Islamic Arts Museum, which has been completely renovated for the occasion. The exhibition, so far, has been greatly appreciated and visited in large numbers, there are those who have come from abroad specifically for this exhibition: and we can add to this the praise received in the press.

During the two day conferences, many experts have contributed, approaching the subject from different angles. The high quality catalogue published will surely become an invaluable work of reference for specialists in this field.

Consequently, we are extremely proud to see the "most extensive and perfect" exhibition on Turkish carpets -as stated by foreign experts- prepared and put on by Turkish experts. Another factor which adds to our joy and pride is the feeling of having accomplished, to a certain extent, what we believe we owe to our art and culture. ●